

CREIXEMENT INDUSTRIAL I ESPECIALITZACIÓ. UNA ANÀLISI COMPARATIVA PAÍS VALENCIÀ-PROVÍNCIA DE BARCELONA

Ernest Reig

L'anàlisi de l'articulació, al si de l'espai econòmic espanyol, de les diverses regions i nacionalitats que el constitueixen, ha estat tradicionalment terreny fàcil per a l'especulació política. Pel que fa als Països Catalans, certs sectors de la classe dominant valenciana han utilitzat freqüentment, per a llur joc polític, una argumentació basada en la contraposició de tota una sèrie de característiques diferencials de l'estructura econòmica de Catalunya, respecte de la del País Valencià. L'associació més freqüent era la de Catalunya industrial i proteccionista, enfront de la de València agrària i lliurecanvista. La investigació en història econòmica, l'estudi de la diversitat comarcal i l'expansió industrial viscuda pel País Valencià els darrers 15-20 anys, han contribuït seriosament a privar de base científica tota una sèrie de tòpics relacionats amb el tema. Tanmateix, seria prou erroni pensar en termes d'"homogeneïtat industrial" i oblidar que, a partir d'un cert nivell de desenvolupament, els percentatges de població activa en el sector secundari no són instrument gaire útil per a conèixer el lloc que ocupa una determinada àrea econòmica, en el context internacional i interregional de la divisió del treball. És això el que es pretén explicar en aquestes pàgines, utilitzant-hi una de les tècniques més aplicades a l'estudi del creixement regional: L'"anàlisi dels desplaçaments" o "Shift Analysis". Breument, aquest mètode es basa en l'atribució de discrepàncies que apareixen en el comportament de determinades magnituds econòmiques -com ara, l'ocupació o el valor de la producció-, entre la mitjana nacional i les diferents dades regionals, al llarg d'un període

de temps determinat, a dos fenòmens distints, anomenats desplaçaments proporcionals i desplaçaments diferencials.

Els desplaçaments proporcionals tenen llur origen en el fet que, a nivell nacional, unes indústries creixen més de pressa que les altres. Aquelles regions, l'estructura productiva de les quals presenta una forta especialització en indústries de creixement ràpid a nivell nacional, experimentaran efectes de desplaçament proporcional nets "cap amunt", alhora que les que arrossegueu una presència proporcionalment elevada d'indústries de creixement lent experimentaran desplaçaments proporcionals nets "cap avall". El factor determinant, doncs, és la composició de l'estructura regional o "industry-mix" i els factors que influeixen en el creixement sectorial a nivell nacional, com ara canvis en la tecnologia, en els gustos dels consumidors, en l'elasticitat de la demanda per a diversos productes, etc. També, les possibilitats que cada economia regional ofereix per a especialitzar-se en indústries de creixement ràpid o de creixement lent.

Els desplaçaments diferencials deriven del fet que una determinada activitat industrial expandeix més ràpidament els seus nivells d'ocupació i/o producció en unes regions que en altres. Mostraran efectes de desplaçament diferencial net "cap amunt" aquelles regions de les quals l'avantatge comparatiu per al desenrotllament d'una rama industrial determinada haja augmentat respecte de les altres regions en el període que es considere. I en mostraran "cap avall" aquelles regions que, en el període assenyalat, hagen experimentat una pèrdua neta

d'atractiu per a la localització de determinades activitats. Ací entra en joc l'anàlisi de la localització. Per tal de comprendre el caràcter d'aquest tipus de desplaçament per a una regió concreta, cal estudiar els avantatges comparatius, respecte de les altres regions que aquella puga haver generat, en aspectes com facilitats d'accés als *inputs* i als mercats, capacitat d'atracció d'indústries sense vincles específics de localització ("footloose industries") que sovint es desplacen per buscar mà especialitzada (electrònica) o bé d'importants economies d'aglomeració.

Hem pres com a punts de referència, quant al temps, els anys 1958 i 1975, i quant a l'espai, la província de Barcelona i el País Valencià.

Si no estenem la comparació a tot el Principat de Catalunya és perquè preteníem comparar dues àrees amb un nivell de desenvolupament manifestament diferent -País Valencià i Àrea Metropolitana de Barcelona-. La inclusió de les províncies de Girona, Lleida i Tarragona, no hauria millorat substancialment els resultats i, potser, hauria entebolit en part els perfils industrials que preteníem contrastar.

El període elegit respon al desig de reflectir tota la importància que per a la industrialització valenciana ha tingut el nou marc econòmic vigent a Espanya després del Pla d'Estabilització. Poder disposar del Cens Industrial del 1958 permetia conjugar les necessitats d'informació estadística i el pre-començament d'un període molt significatiu de

la història econòmica recent. El segon punt temporal, 1975, respon al desig d'aproximar-nos al màxim, a l'hora de determinar la data límit, a la situació actual. Hom ha utilitzat el "*Registro de establecimientos industriales. Tabla provincial de frecuencia por grupos*", corresponents a l'any 1975, per a cada una de les unitats provincials incloses en l'estudi, així com la corresponent "*Tabla nacional*". Totes recullen la informació que els Registres Provincials de les Delegacions d'Indústria envien als serveis centrals del Ministeri. En la pràctica equivalen a un Cens Industrial disposat d'acord amb la Classificació Nacional d'Activitats Econòmiques, del 1952. Al nivell de tres dígits és possible la comparació amb les dades del Cens del 1958, i ha estat aquesta la base estadística aplicada. (Dades d'ocupació).

La necessitat d'obtenir la major desagregació possible a nivell sectorial per a les regions que ens ocupen ens ha oblidat a treballar amb dades de l'ocupació. No ha estat possible fer-ho simultàniament amb altres referents al valor afegit. Amb tot i això, els resultats, "a posteriori", semblen prou coherents, una volta consultades algunes fonts d'informació. L'estudi ha estat limitat a la indústria manufacturera, que ofereix perspectives més interessants per a aquest tipus d'anàlisi que no els restants sectors industrials d'Aigua, Gas i Electricitat, Indústries Extractives i Construcció. Tots grups estudiats pertanyen a les divisions 2 i 3, "Industrias Fabriles", de la C.N.A.E. del 1952.¹

¹ La formulació utilitzada ha estat la següent:

Desplaçament regional total:

$$E_T = E_{jt} - \left(\frac{E_t}{E_o} \right) E_{jo}$$

Efecte diferencial per a cada sector industrial regional:

$$e_d = E_{ijt} - \left(\frac{E_{it}}{E_{io}} \right) E_{ijo}$$

Efecte estructural per a cada sector industrial regional:

$$e_e = [E_{ijo} - E_{io} \cdot \frac{E_{jo}}{E_o}] \left[\frac{E_{it}}{E_{io}} - \frac{E_t}{E_o} \right]$$

Desplaçament regional total = $E_T = e_d + e_e$ essent:

E_{ij} = ocupació en el sector i , de la regió j

E_j = ocupació regional total

E_i = ocupació nacional en el sector i

E = ocupació nacional total

o, t = moment inicial i final del període considerat.

DESPLAÇAMENTS TOTALS.

Tal com apareix en el quadre I, la indústria manufacturera ha crescut, tant al País Valencià com a l'àrea barcelonina, a un ritme que supera àmpliament el ritme que ha caracteritzat, tot al llarg del període 1958-75, el conjunt de la indústria manufacturera espanyola. Això s'ha traduït en desplaçaments globals voluminosos i de signe positiu per a les dues regions que estudiem, la qual cosa és significativa del fet que els desequilibris regionals absoluts han anat agreujant-se a l'Estat Espanyol, des de l'Estabilització fins avui, tenint en compte la pertinença, matisacions a banda, del País Valencià i de la conurbació barcelonina al "Nord" o zona desenvolupada de l'economia espanyola.

Si observem ara com es descompon el desplaçament total en dos sumatoris -dels efectes diferencials i dels estructurals-, obtindrem una deducció significativa. En ambdós

casos els dos sumatoris donen un signe positiu -evidència acumulativa a favor de la persistència i agreujament dels desequilibris regionals en l'economia espanyola-, però la proporció que hi guarden no és simètrica. Comparativament, l'efecte estructural global -sumatori dels individuals- té més importància a Barcelona que al País Valencià, de cara a l'explicació del volum del desplaçament total. Tot plegat tradueix una situació distinta davant el creixement industrial dels darrers anys en les dues regions.

En la més antiga, desenvolupada i diversificada, hi ha una estructura industrial especialitzada en sectors de ràpid creixement a l'àmbit general de l'economia espanyola i generadora d'un entorn adient, tant pel volum del mercat com per la complexitat de les relacions interindustrials, per a l'aparició i expansió de noves activitats industrials. Això es reflecteix en la major relevància explicativa de l'efecte estructural o proporcional que

QUADRE I

DESPLAÇAMENTS INTERREGIONALS EN L'OCUPACIÓ DE LA INDÚSTRIA MANUFACTURERA. MAGNITUDS AGREGADES.

	<u>País Valencià</u>	<u>Barcelona</u>	<u>Estat Espanyol</u>
Ocupació Ind. Manufacturera 1958	268.510	524.938	2.563.206
0/o sobre el total espanyol	10'475	20'479	100'000
Ocupació Ind. Manufacturera 1975	368.407	678.674	2.947.972
0/o sobre el total espanyol	12'496	23'021	100'000
(A) Augment en l'ocupació 1958-75	99.897	153.736	384.766
Augment en 0/o sobre l'any base	37'204	29'286	15'011
(B) Augment hipotètic en l'ocupació 1958-75, si el ritme de creixement de la ind. manufacturera regional hagués coincidit amb el de la ind. manufacturera nacional	40.306	78.798	
A-B=Desplaçament regional total	59.590	74.937	
(C) Σ efectes diferencials	51.641	43.988	
(D) Σ efectes estructurals	9.296	33.581	

NOTA: Les diferències que fan que C + D no coincidisca exactament amb A-B es deuen possiblement al bandejament de decimals al llarg del càlcul aritmètic dels efectes diferencials i estructurals dels 106 sectors o grups de la C.N.A.E. que han estat utilitzats (divisions 2 i 3).

recull, per la seua formulació, aquestes circumstàncies. Al País Valencià, altrament, la balança s'inclina en una proporció molt més gran cap al desenvolupament d'avantatges comparatius adequats per a captar proporcions creixents d'ocupació -en sectors dinàmics o no, l'àmbit espanyol-, com a factor explicatiu.

La capacitat d'aprofitament d'una especialització en sectors de tecnologia avançada, cedeix el pas a factors tals com el menor cost d'una mà d'obra hàbil, bona accessibilitat als principals mercats interiors i fàcils comunicacions amb l'estranger, desenvolupament d'economies d'aglomeració a nivell comarcal per a determinades indústries, etc.

A continuació passarem a fer una anàlisi més detallada, amb més desagregació sectorial. Els quadres II i III recullen, per al País Valencià i Barcelona, respectivament, els setze sectors industrials en què ambdues àrees han obtingut majors guanys comparatius al llarg del període considerat.

Com que un guany comparatiu en un sector industrial, per part d'una regió determinada, pot reflectir una varietat de situacions, convé de distingir quina ha operat en les àrees regionals que considerem. Tant al País Valencià com a la província de Barcelona, entre els setze sectors amb major guany comparatiu, n'hi ha deu en els quals aquestes dues regions han assolit *proporcions creixents d'indústries creixents*, i sis en què el component diferencial reflecteix només *proporcions creixents d'indústries en decadència*. Diem "indústries creixents" aquelles que han assolit una taxa d'increment de la col·locació a nivell estatal superior a la taxa d'increment mitjà de la indústria manufacturera. Indústries "en decadència" són les que bé no creixen tant en termes relatius com el conjunt de la indústria manufacturera, bé registren, fins i tot, disminucions en llurs xifres d'ocupació, entre 1958 i 1975.

Ací acaben, tanmateix, les similituds entre les dues àrees industrials. Les principals activitats industrials amb guany comparatiu al País Valencià i "dinàmiques" (creixement superior a la mitjana) a nivell estatal són la del calcer, segona transformació de la fusta i mobles de fusta.

A Barcelona es tracta de la fabricació de productes químics diversos, construcció de material electrònic i fabricació d'instruments professionals i científics de mesura i control. Les diferències no poden ésser més evidents, i resta ben clar que resulta plenament aplicable al creixement industrial valencià -atès el tipus d'especialització a què s'ha vist abocat-, l'opinió de Carles A. Gasòliba que "la producció industrial espanyola se ha configurado como una economía dirigida básicamente a satisfacer una demanda interna basada en bienes de consumo duradero y semiduradero, más algún tipo de productos alimenticios superiores, y a ir supliendo una demanda exterior en unos productos cuyos sectores iban en franco declive en las naciones más desarrolladas".²

Aquestes diferències tenen quelcom a veure amb la diferent posició d'ambdues zones de cara a la captació de les innovacions en processos industrials o en nous béns de producció i de consum que contínuament es produeixen en uns pocs països capitalistes molt desenvolupats, i llur transcendència cara a l'elaboració de les polítiques industrials escaients en els pròxims anys -si els Estatuts d'Autonomia respectius esdevenen una realitat suficientment sòlida-, no ha d'ésser subvalorada.

Un coneixement realista de l'estructura i dinàmica industrial valenciana i catalana por contribuir i ha de contribuir que el País Valencià, amb un teixit industrial menys avançat, pugui beneficiar-se de la proximitat de l'aglomeració industrial barcelonina.

² GASOLIBA, C.A.: "Industrias punta: Un renovado intento de determinación". Banca Catalana. Publicación de Información Económica, núm. 38. Setembre, 1975, pàg. 13.

QUADRE II

ACTIVITATS INDUSTRIALS AMB MAJORS GUANYES COMPARATIUS. Efectes diferencials majors de signe positiu. PAÍS VALENCIÀ.

241. Fabricació de calcer (excepte de goma)	12.014,2
252. Segona transformació de la fusta	5.318,6
261. Mobles de fusta	4.657,3
351. Fabricació d'articles de ferreteria, ferreria i fumisteria	3.902,8
333. Ceràmica, terrissa fina i gerreria	3.883,3
243. Fabricació de peces de vestir (excepte calcer)	3.411,8
231. Preparació, filat, eixit i acabat de tèxtils	3.133,9
206. Elaboració de productes de fleca	2.223,5
203. Conservació i envasament de fruites i llegums	1.958,8
308. Calcer de cautxú i articles per a aquest	1.958,8
355. Estris domèstics i articles d'oficina	1.646,1
208. Productes derivats del cacau, xocolata i confiteria	1.607,8
331. Fabricació de productes d'argila per a la construcció	1.563,8
301. Obtenció del cautxú	1.513,9
384. Reparació de vehicles automòbils i bicicletes	1.482,3
262. Mobles metàl·lics	1.462,5

Font: Elaboració pròpia.

QUADRE III

ACTIVITATS INDUSTRIALS AMB MAJORS GUANYES COMPARATIUS. Efectes diferencials majors de signe positiu. PROVÍNCIA DE BARCELONA.

243. Fabricació de peces de vestit (excepte calcer)	6.982,4
231. Preparació, filat, teixit i acabat de tèxtils	6.731,1
319. Fabricació de productes químics diversos	5.895,0
351. Fabricació d'articles de ferreteria, ferreria i fumisteria	4.555,8
374. Construcció de material electrònic	3.907,9
209. Indústries alimentàries diverses	3.226,4
391. Fabricació d'instruments professionals i científics de mesura i control	2.774,3
361. Mobles de fusta	2.772,9
399. Indústries fabrils no classificades en cap altre lloc	2.655,5
342. Indústries bàsiques de metalls no ferris	2.341,0
311. Fabricació de productes químics industrials i essencials	2.327,8
341. Indústries bàsiques del ferro i de l'acer	2.171,2
362. Maquinària per al treball dels metalls	1.794,6
206. Elaboració de productes de fleca	1.666,6
281. Tipografies	1.642,6
377. Construcció d'equips d'electromedicina i electrodomèstics	1.576,9

Font: Elaboració pròpia.

